

Nr 171

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående den svenska forskningsplaneringens organisation m. m.

(2:a och 5:e avd.)

Utskottet har till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 114) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 145), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning och högre utbildning upptages till omedelbar behandling;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Theodor Larsson* (I: 382) och den andra inom andra kammaren av herr *Grebäck* (II: 451), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn och förslag rörande utbyggnad och effektivisering av forskningsorganisationen i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels en inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* väckt motion (I: 603), i vilken hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga initiativ till en utredning på nordisk bas rörande utformningen av det framtida nordiska forskningssamarbetet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 710) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 836), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 40 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning om de problem som behandlas i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 713) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 835), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 40 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att frågan om den svenska forskningsplaneringens organisation underställs en allsidig och skyndsam utredning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark* (I: 714) och den andra inom andra kammaren av herr *Turesson m. fl.* (II: 837), i vilka hemställts att riksdagen vid behandling av proposition nr 40 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning

och förslag till 1966 års riksdag rörande forskningsrådets sammansättning, arbetsområden och arbetsformer;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 721) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 846), i vilka hemställts att riksdagen, i anledning av proposition nr 65, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning om den centrala forskningsplaneringens departementala och interdepartementala organisation.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 145, II: 451, I: 603, II: 836, II: 835, II: 837 och II: 846.

Över motionen I: 603 har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttrande från *forskningsrådets samarbetsdelegation*, som därvid ställt sig i princip positiv till ett vidgat nordiskt forskningssamarbete. Delegationen understryker emellertid samtidigt att även om nordiskt forskningssamarbete framstår som ett önskemål är det dock väsentligt att ett dylikt samarbete ej för med sig att forskningsutvecklingen i ett land binds vid förhållandena i de övriga nordiska länderna. Samarbete bör enligt delegationens mening i första hand äga rum inom områden där de olika nordiska länderna har liknande intressen och i övrigt är jämställda. Delegationen påpekar att samarbete och informationsutbyte på ett flertal forskningsfält f. n. äger rum vid nordiska symposier och seminarier.

Utskottet får vad beträffar den i motionerna I: 114 och II: 145 berörda frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning och högre utbildning erinra om att utskottet år 1963 och 1964 (utlåtande 1963: 212 och 1964: 109) i anledning av motionsyrkanden i samma syfte anförde, att utskottet utgick ifrån att berörda fråga kom att uppmärksammas av Kungl. Maj:t. Vid sådant förhållande saknades enligt utskottets mening anledning att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet. Utskottet har icke funnit anledning frångå sin tidigare intagna ståndpunkt i frågan och förordar därför att motionerna I: 114 och II: 145, såvitt nu är i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad avser yrkandet i motionen I: 603 om en utredning på nordisk bas rörande utformningen av det framtida nordiska forskningssamarbetet vill utskottet erinra om att de nordiska regeringarna utarbetat ett omfattande program för detta samarbete samt att de nordiska undervisningsministrarna fastslagit, att frågan om planläggning, koordinering och genomförande av aktuella samarbetsåtgärder på den högre utbildningens och forskningens områden skall handläggas omedelbart av dem, medan det praktiska planerings- och koordineringsarbetet lagts på Nordiska kulturkommissionen. Såsom framgår av motionen har även Nordiska rådet tagit initiativ i frå-

gor sammanhängande med det nordiska forskningssamarbetet. Med hänsyn till det anförda anser utskottet, att motionen I: 603 icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 382 och II: 451, I: 710 och II: 836, I: 713 och II: 835, I: 714 och II: 837 samt I: 721 och II: 846 har berörts flera olika problem avseende den svenska forskningsplaneringens organisation och därmed sammanhängande spörsmål. Enligt motionärernas mening bör dessa frågor närmare utredas. I samtliga nyssnämnda motioner framläggs förslag innebärande att riksdagen i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära utredning och förslag rörande i förevarande hänseende aktuella problem.

Till en början vill utskottet erinra om att forskningen, såväl den grundläggande som den tillämpade, under senare år fått allt större resurser till sitt förfogande. En relativt utförlig redovisning härom finns i propositionen 1965: 40, till vilken även hänvisas i motionen II: 836. Det är väsentligt att erinra sig att de ökade forskningsresurserna, inte minst de som avser tillämpad forskning, i hög grad måste avvägas med hänsyn till utvecklingen av vårt näringsliv, vår social- och hälsopolitik, vår skolpolitik o. s. v. Forskningsplaneringen utgör en integrerande del av vår planering av hela samhällsutvecklingen. Man kan därför ej tala om forskningsplanering skild från samhällsplaneringen i stort. Detta innebär att det inte är realistiskt att söka isolera forskningsplaneringen och lägga den i händerna på ett enda organ. Å andra sidan är det ostridigt att de ökade forskningsresurserna kräver ökad uppmärksamhet inom skilda organ. För grundforskningens del har vi dylika organ i de vetenskapliga akademierna, i forskningsråden och i universitetskanslersämbetet. I syfte att vid sidan av dessa ge möjligheter till fortlöpande diskussion rörande forskning och samhällsutveckling inrättades forskningsberedningen år 1962. Beredningens arbetsgrupp har till uppgift att bl. a. behandla internationella vetenskapliga spörsmål, principiella avvägningsproblem samt forskningsfrågor av särskild aktualitet. Avsikten har sålunda varit att genom dessa organ skapa ett kontaktforum för diskussion mellan regering, forskare och representanter för näringsliv och administration i angelägna forskningspolitiska frågor. En tillbakablick ger enligt utskottets mening vid handen att forskningsberedningen successivt utarbetat en praxis för sin verksamhet och att den i dagens läge hunnit behandla åtskilliga spörsmål av stor vikt för utformningen av den svenska forskningspolitiken.

Enligt vad utskottet erfarit har inom forskningsberedningen diskuterats bl. a. flera av de problem vilka aktualiseras i nu förevarande motioner. Beredningen har sålunda tagit upp sina egna arbetsformer till debatt och därvid beslutat att överläggningar rörande utformningen av den centrala forskningsplaneringen skall ingå som ett kontinuerligt drag i beredningens verksamhet. Principerna för Sveriges deltagande i internationellt vetenskapligt samarbete har varit föremål för överläggningar inom beredningen

senast i juni 1965. Frågor som rör samordningen mellan staten och näringslivet har behandlats både i beredningen och i arbetsgruppen. Detsamma gäller forskningsrådets organisation och samarbetsformer samt forskningsstatistiken. I sistnämnda frågor har också en livlig aktivitet kommit till stånd. Sålunda har forskningsråden förstärkt sitt samarbete, och statistiska centralbyråns arbete med forskningsstatistiken är redan inne på sin andra etapp.

Vidare bör påpekas att universitetskanslersämbetet med fem fakultetsberedningar sedan år 1964 svarar för den kort- och långsiktiga planeringen och koordineringen av forskningen inom universitetsområdet. Det bör därvid erinras om att i de fem fakultetsberedningarna ingår representanter för såväl forskning som näringsliv och förvaltning. Slutligen bör påpekas att de vetenskapliga akademierna har forskningsplanering och forskningskoordinering som en huvuduppgift. Särskilt bör i sammanhanget nämnas att Vetenskapsakademien och inte minst Ingenjörsvetenskapsakademien bedriver en omfattande forskningsplanering. Därvid har särskilt Ingenjörsvetenskapsakademien ägnat uppmärksamhet åt den allt viktigare vetenskapliga dokumentationsverksamheten.

Vad sålunda anförts visar enligt utskottets mening att de problem vilka behandlas i här aktuella motioner redan är föremål för överväganden inom befintliga organ på forskningsplaneringens område och att de allra senaste åren en rad åtgärder vidtagits för att förbättra och intensifiera forskningsplaneringen. Utskottet utgår ifrån att berörda organ, i första hand forskningsberedningen, forskningsråden och universitetskanslersämbetet samt Vetenskaps- och Ingenjörsvetenskapsakademierna, även framdeles kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på såväl nyssnämnda problem som andra viktiga forskningspolitiska frågor och därvid vidta respektive föreslå de åtgärder som bedöms påkallade. Någon särskild utredning anser utskottet därför icke erforderlig. Utskottet avstyrker sålunda de i motionerna I: 382 och II: 451, I: 710 och II: 836, I: 713 och II: 835, I: 714 och II: 837 samt I: 721 och II: 846 — motionerna I: 713 och II: 835 såvitt nu är i fråga — framställda yrkandena om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utredning i de i motionerna berörda hänseendena.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 114 och II: 145, i vad de avser frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning och högre utbildning, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionen I: 603 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 382 och II: 451, I: 710 och II: 836, I: 714 och II: 837, I: 721 och II: 846 samt I: 713 och II: 835, sistnämnda två motioner i vad de avser skrivelse till Kungl.

Maj:t om utredning rörande den svenska forskningsplaneringens organisation och därmed sammanhängande frågor, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 30 november 1965

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Fritz Persson, Axel Andersson, Virgin, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Mårtensson, Bertil Petersson, Åkerlund, Nyman och Johan Olsson; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Ståhl, Blidfors, Eliasson i Sundborn, Almgren, Mellqvist, Larsson i Hedenäset, Turesson, Bergman, fröken Olsson, herrar Arvidson, Nelander, Blomkvist och Källstad.

Reservation

av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Andersson, Virgin, Åkerlund, Nyman, Johan Olsson, Bohman, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Larsson* i Hedenäset, *Turesson, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 3, som börjar med »I motionerna», t. o. m. det stycke på s. 4, som slutar med »berörda hänseendena», bort ha följande lydelse:

»I motionerna I: 382 och II: 451, I: 710 och II: 836, I: 713 och II: 835, I: 714 och II: 837 samt I: 721 och II: 846 har framförts yrkanden om utredningar rörande organisationen av den svenska forskningsplaneringen och därmed sammanhängande frågor.

I sammanhanget bör uppmärksammas de erinringar som gjorts av OECD-gruppen rörande det samråd och den kontakt som f. n. finns mellan statsmakterna och forskningsrepresentanterna i forskningsberedningen och dess arbetsgrupp. Det kan ifrågasättas, om de i beredningen godtagna riktlinjerna för den fortsatta verksamheten är tillfyllest för att möjliggöra ett effektivare tillgodoseende av kraven på central planering och totalintegration av forskningspolitiken.

Utskottet vill understryka den betydelse forskningen har för praktiskt taget alla funktioner i samhället. Utvecklingen på forskningens områden sker f. n. mycket snabbt, såväl inom som utom vårt lands gränser. Nya

och stora projekt påbörjas med täta mellanrum, i många fall i internationell samverkan. Denna expansion kräver naturligt nog allt större såväl personella som ekonomiska resurser. För att resultaten av dessa insatser skall bli de bästa möjliga erfordras vidare såväl effektiv organisation som medveten planering. Det är angeläget att långsiktiga perspektiv anläggs på hithörande frågor. Härvid uppställer sig problem rörande samordning och prioritering, varvid även måste beaktas forskningens betydelse för utvecklingen inom olika samhällsområden.

I nämnda motioner har från olika utgångspunkter tagits upp till behandling frågor av central betydelse för en aktiv forskningspolitik. Bland ämnen som berörts kan nämnas forskningsberedningens och forskningsrådets verksamhet, det internationella forskningssamarbetet, samordningen mellan statens och näringslivets insatser för forskning samt den svenska forskningsstatistiken.

De i motionerna och OECD-rapporten framförda synpunkterna visar enligt utskottets mening, att anledning finnes att förutsättningslöst utreda hela den svenska forskningens omfattning, inriktning och organisation samt andra därmed sammanhängande frågor. Det synes utskottet nödvändigt att i en sådan utredning bör ingå — förutom representanter för olika forskningsorgan — även företrädare för de politiska partierna och näringslivet. Med hänsyn till det stora frågekomplex, vartill ställning skall tas, och till angelägenheten av att därest så visar sig erforderligt vissa speciella problem får en snabb lösning anser utskottet att utredningsresultaten bör redovisas i etapper.

Under återopande av vad sålunda anförts förordar utskottet att riksdagen i anledning av motionerna I: 382 och II: 451, I: 710 och II: 836, I: 713 och II: 835, I: 714 och II: 837 samt I: 721 och II: 846 — motionerna I: 713 och II: 835 såvitt nu är i fråga — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en utredning i enlighet med vad som anförts i det föregående.»

dels ock att utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 382 och II: 451, I: 710 och II: 836, I: 714 och II: 837, I: 721 och II: 846 samt I: 713 och II: 835, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande den svenska forskningens omfattning, inriktning och organisation samt därmed sammanhängande frågor i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet anför.»